

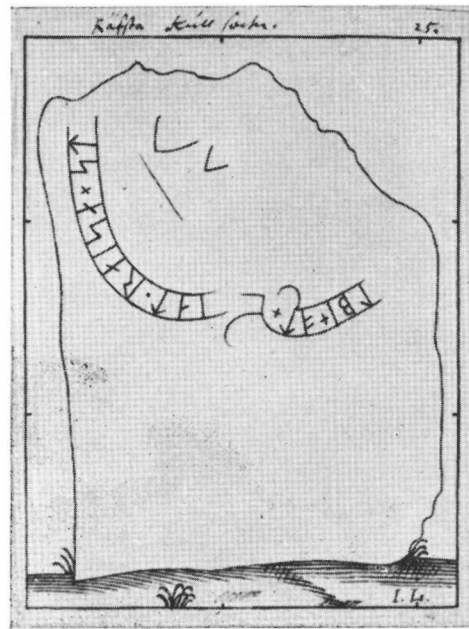

Fig. 283. U 823. Rävsta, Kulla sn. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

Denna sedan länge försvunna runsten stod enligt *Ransakningarna* »Uthi Räfstadh Giärdet»; se U 822. På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Räfstas Kull sochn» (L 762: »Räfstad»). Stenen, som redan på 1600-talet befann sig i fragmentariskt skick, har vid flera tillfällen förgäves sökts. I *UFT* (1871) anmärkes, att »runstenen är nu försvunnen.»

Inskrift (enligt träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*):

... -at·raisa × st ... lbi + ot × ...

... let ræisa stein ... [Guð hia]lpi and ...

»... lät resa stenen ... Gud hjälpe ... själ ...»

Stenen har varit prydd med ett kors, vars nedre vänstra del var bevarad, då Hadorph och Leitz undersökte ristningen. Det är möjligt, att de båda Rävsta-stenarna (U 822 och 823) tillsammans ha utgjort ett monument. Så kan också ha varit fallet med de närbelägna Mysingestenen (U 819 och 820).

824. Holms kyrka.

Pl. 126.

Litteratur: L 756, D 1:122. J. Bureus, Fa 6 s. 103 n:r 46 (Aschaneus), s. 135 n:r 1 (Axehelm), Fa 5 n:r 203, Fa 1 s. 50, F f 6 n:r 83; J. Rhezelius, Fa 10:1 n:r 87; *Ransakningarna* 1667—84(?); J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 86; P. Elvius, *De Fierdhundria* (auctor Johannes Arenius), Upsaliæ 1717 (feltryck 1617), s. 100 och 101; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 310, 448, 2, s. 162; F. Burman i *Nova Acta R. Soc. Scient. Ups.* Vol. 5 (1792), s. 304 f; O. Gumælius och C. W. Paykull, *Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna»* (1865), s. 54; *UFT* h. 1 (1871), s. 40; O. von Friesen, *Anteckningar* (UUB), *Runstenar i Uppland och Gästrikland undersökta åren 1899, 1900 och 1901* (hs i ATA); E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 31; E. Hellman och A. Karlén, *Fornminnesinventering i Holms socken år 1927* (ATA).

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i Fa 10:1); J. Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta*); Dybeck (D 1:122).

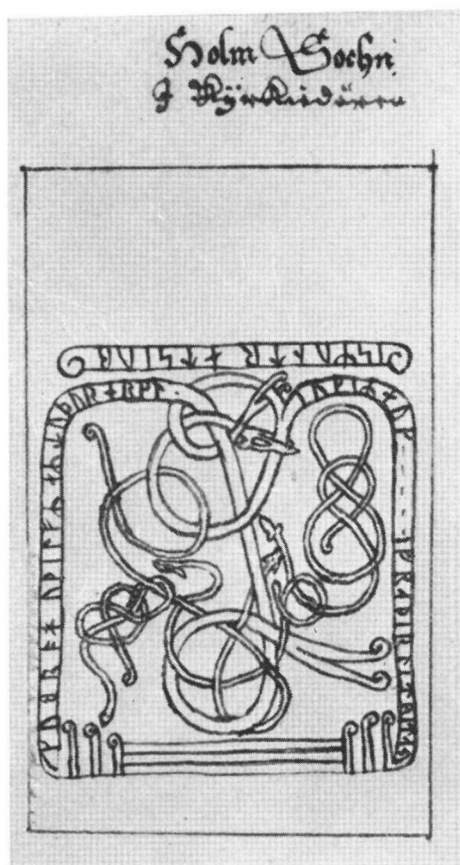

Fig. 284. U 824. Holms kyrka. Efter teckning av Rhezelius.

Runstenen står på den öppna platsen 30 m. VNV om kyrkans port, 12 m. S om ingången till skolhuset.

Enligt Aschaneus (Fa 6) fanns stenen »J Holms Kyrkiä dör» och enligt Axehiellm »Vthi Hålms kyrkedörs mur» (Fa 5: »Hålm Kyrkedör»). Rhezelius: »Holm Sochn. J Kyrkiedören». — I *Ransakningarna* 1667—84 lämnas följande uppgift om stenen: »Mitt uthi Kyrkiodören, ligger een Runesteen medh Bookstäfwer och Rijtningar på.» — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Holms kyrkegård» (L 756: »Holms socken. Kyrkogården, S. sidan»). — Dybeck avbildar stenen i *Sveriges runurkunder*. På avbildningen har stenens övre vänstra del »prickats» för att markera, att ristningen på detta parti var oåtkomlig för undersökning vid Dybecks besök. Han skriver: »Prickningen å pl. är efter en äldre handritning och utmärker den del af stenen, hvarpå nu ena portstolpen hvilar. Stenen förtjenar en god plats!» — I beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» omtalas U 824 »såsom trappsten i kyrkogårdsporten». I *UFT* påpekas, att Liljegren upptager fem runstenar från socknen¹, men Dybeck endast två, »sålunda trenne att skaffa tillrätta».² Om U 824 påpekas, att den är »en af de största och vackraste runstenar i trakten; den har förr legat som tröskel i kyrkogårdsporten, men är nyligen med stort besvär och kostnad upprest utanför kyrkan af friherre Johan Baner d.y.»

Grå granit. Höjd 2,22, bredd 1,60 m. Ristningsytan är jämn. Linjerna äro breda, oskarpa. Ristningen är på flera partier mycket grund, vilket åtminstone delvis beror på att den är »trampad.»

¹ L 756—760.

² L 757 bör emellertid utgå; se s. 447.

Fig. 285. U 824. Holms kyrka. Efter kopparstick i F f 6.

Inskrift:

iukir auk · ifriþr · liturita stian þinabtir brupur · rhupilfar · i u · rbhrki osmuntritsi runar

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

Iogæirr ok Afridr (?) letu retta stein þenna æftir broður Hroðælfar i . . . -bergi. Ásmundr risti runar.

»Joger och Åfrid läto resa denna sten efter brodern till Rodälv i Örberg (?). Åsmund ristade runorna.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar utan sk; sk användas sällan. I 3 k finnes en rund fördjupning, som knappast är huggen. 4 i är ej stunget, ej heller 9 i och 16 i. Runan 17 är bindruna *ur*. Sannolikt har denna bindruna uppkommit så, att ristaren först har glömt *u* i *litu* och fortsatt med inskriftens nästa ord *rita*. När han upptäckte sitt fel, högg han in en *u*-bst i *r*-runan (R). 19 i är ej stunget. 25 a står på normalt runavstånd och gör ej intryck av att vara insatt efteråt; möjligen är runan något grundare än omgivande runor. Bst i 25 a är kort och grund. 38 þ har skadad bst. 45 i har på mitten en svag fördjupning, som knappast är huggen. Detsamma gäller den fördjupning, som finnes efter 50 i. R. 52 är grund och osäker. Möjligen þ. I 53 r är bst skadad upptill. 59 o har bst endast t. v. om hst. I 64 t är vänstra bst endast skönjbar som en skuggning. — Aschaneus: *iukr · auk · ifr · þr · lit rita st-* — Axehiellm: *iukir auk ifrapar lit rita s . . . kubr oh ypilfr ar -upur hrul arkl ismuntr at siur* — Rhezelius: *iukir auk . . . ifrapir lit rita s kubrohupilfr ar -upur arkl ismuntr at siur* — Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta*: *iukir auk · ifriþr · lit · rita stin þinabtir · brupur · rhupilfar · i uprbauki -- osmuntr · itsi runa* — Dybeck: *iukir auk · ifriþr · litu ri . . . abtir · brupur · rhupilfar · i · urbhurki osmuntr · itsi runar*. — v. Friesen: *iukir auk · ifriþr · liturita stin þinabtir brupur · rhupilfar · iu -- bhrki -s-untritsi runar*. v. Friesen anser, att 38 þ är vittrad och felristad; 42 h är »säkert men vittr.» 47 f »vittr.» Av r. 52 iakttagar v. Friesen huvudstavens översta del samt en bst snett nedåt höger; runan är »vittr och osäker». R. 53 uppfattas snarast

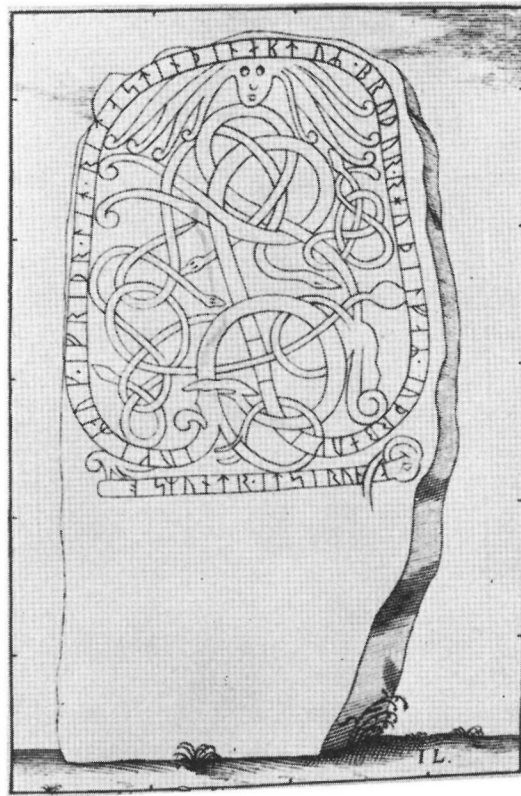

Fig. 286. U 824. Holms kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

som **u** med bistavens översta del bortvittrad. Om 54 **b** anmärkes, att runan möjligen kan vara **r**. 55 **h** är »täml säkert». 59 **o** tecknas **q**, och om 61 **m** uppges, att toppen av **hst** och högra **bst** är »allt som skönjes». 64 **t**: »end 1 bist. syns», nämligen den högra. v. Friesen, som undersökte inskriften år 1900, meddelar i sin reseberättelse till Vitterhetsakademien, att ristningen vid tillfället för hans besök var »imålad med hvit oljefärg, som jag i görligaste måtto sökt aflägsna. Bör emellertid på nytt undersökas under gynnsammare omständigheter.»

Runföljden 1—5 **iukia** återger det i fem uppländska runinskrifter (U 474, 539, 824, 887 samt L 277 Alunda) belagda mansnamnet *Iogæirr*; se Sö 234, där namnet också förekommer. — 9—14 **ifriþr** åsyftar troligen kvinnonamnet *Afriðr*; om detta namn se U 52. — I 41—49 **rhupilfar** möta vi otvivelaktigt det välkända kvinnonamnet *Hroðelfr* i genitiv; om detta namn se Sö 308 och där anförd litteratur.

Runföljden 50—58 innehåller säkerligen ett ortnamn. Tyvärr är läsningen av detta parti delvis osäker. I *Svenska runristare* (1925) lämnar E. Brate följande tolkning: »Joger och Efrid läto resa denna sten efter Rodälfs broder i Örberg, Asmund ristade runorna.» Det ifrågavarande ortnamnet kommenterar han på följande sätt: »Första leden av **urbhrki**, vari dock O. v. Friesen antyder en runa mellan **u** och **r**, bildar ensam ortnamnet Ör i grannsocknen Hjälsta, som måhända är åsyftat, då det ligger på en bergshöjd.» Brates tanke, att i **u-rbhrki** skulle beteckna gården Ör i Hjälsta är icke tilltalande. Möjligen åsyftas Örberga, Björskogs sn, Västmanland (*in orberghum*, 1302, SD 2, s. 363).

Uptill på ristningsytan ser man en ansiktsmask, från vilken utgå bandornament, som tydligen skola föreställa håret; detta har närmast utformats som stiliserat akantusverk.

U 824 har signerats av *Asmundr*. Av flera skäl är det emellertid svårt att föreställa sig, att denna signatur åsyftar den berömde och utomordentligt skicklige runristaren Åsmund Kåreson. Huggningstekniken är en helt annan; ristningslinjerna äro ojämnna, platta och påfallande osäkert huggna. Runformer och ornamentik avvika på ett ganska iögonenfallande sätt från de ristningar, där Åsmund har satt ut sitt namn. Att Brate (i *Svenska runristare*) utan reservation upptager U 824 bland av Åsmund Kåreson signerade ristningar beror säkerligen på att Brate icke har undersökt originalet. Nu finnas emellertid i inskriften också drag, som påminna om den berömde runristaren. Sådana drag äro t. ex. skrivningen **pinabtia**, **osmuntritsi**, där man finner den för Åsmund Kåreson utmärkande egenheten att låta samma runa utgöra sista runan i ett ord och första runan i det följande. Man kan därför ej frigöra sig ifrån tanken, att Åsmund har skisserat inskriften, och att den sedan har färdigställts av någon annan, betydligt mindre framstående ristare. Det kan i detta sammanhang förtjäna att nämnas, att Åsmund i icke mindre än sex fall har arbetat tillsammans med en annan, namngiven ristare. Jfr dock U 847.

I Liljegrens *Run-urkunder* (1833) upptages utan läsning en runsten från Holms kyrkogård »V. sidan» (L 757). Uppgiften har hämtats från Peringskiölds *Monumenta* I (28), där man bl. a. finner följande anteckning: »Wästra Kyrkiog. fragm.» Troligen grundar sig uppgiften på en oriktig upplysning.

En sten, som ligger på kyrkogården S om kyrkan, har förmodats vara denna sten. Sålunda anse E. Hellman och A. Karlén (i *Fornminnesinventeringen* år 1927, ATA), att denna sten möjligen är L 757. Stenen saknar emellertid ristning; se S. B. F. Jansson, *Runinskriftsinventering i Uppsala län* 1949 (ATA).

825. Gymminge, Holms sn.

Pl. 126.

Litteratur: B 628, L 758. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 86; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 54; UFT h. 1 (1871), s. 40; S. H. Adlersparre, Omkring Sigurdsstenarna (i: *Personhistorisk Tidskrift* 18, 1916), s. 3, 9; E. Hellman och A. Karlén, *Fornminnesinventering i Holms socken* år 1927 (ATA); G. Hallström, Skrivelse till Riksantikvarien den 28/5 1928 (ATA).

Äldre avbildning: J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 628).

Runstenen står rest på en flat berghäll, 500 m. NV om Ölsta, 25 m. V om en mindre väg, som från Lurbo leder i östlig riktning över åkrarna och gårderna till Gymminge, där den viker av åt S, ned mot Sjö. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Sigtuna».

I *Ransakningarna* 1667—84 meddelas följande: »Uthi Gymminge Giärdet widh Wägen, ståar een Steen medh Runske Bookstäfwer skrifwin, något nedersuncken uthi Jorden.»¹ — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Gymminge Holms Sochn» (B 628: »Gymminge»; L 758: »Gymminge»). — I beskrivningen till Geologiska bladet »Sigtuna» anges stenens plats vara »vid Wallby backe, O. om Lurbo». Egendomligt nog har Dybeck ej känt till stenen, vilket förklarar antagandet i *UFT*, att »den sannolikt ej finnes qvar.» I Hellmans och Karléns fornminnesinventering år 1927 förväxlas denna sten med U 827. Uppgifterna där åsyfta U 825, vilket redan framgår av platsangivningen: »I korsningen av vägen Lurbo—Gymminge o. en åkerväg förbi Ölsta, 500 m. NNV Ölsta... Stenen tydligen flyttad från en backe 300—400 m. åt SV.» Vid detta tillfälle låg stenen »med framsidan upp». Året därpå (1928) rapporterades U 825 som nyfunnen. G. Hallström skrev då till Riksantikvarien: »Under tjänsteresa i annat ärende till Sjö i Holms socken, Upland, den 22 maj erhöj jag upplysning om en runsten, som ej torde vara tidigare noterad i A. T. A. Vid besök på platsen fann jag en runsten, som var

¹ Om andra fornminnen på Gymminge meddelar samma källa: »Uppå Gymingebacken, ofwan byn, äro een stoor hoop medh ringlagde Rundelar, och een Steen som widh them synes upp uthur Jorden, men inge Bookstäfwer kan på den merckias.»